

СТАНОВИЩЕ

ОТ ПРОФ. Д-Р ЙОЛАНДА КОНСТАНТИНОВА ЗОГРАФОВА

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА, БАН

Професионално направление 3.2 Психология /Социална психология

за придобиване на образователна и научна степен “доктор” по
професионално направление “Психология”, с кандидат Гургана Илиева

Кузмова-Панева

Дисертационният проект на тема “ Decision-making under negative affect and the threat of being out of a group” /Вземане на решение при негативен афект и опасността от отхвърляне от група/ е посветен на кръг от проблеми, включващи когнитивно-афективни, личностни и групови влияния и ефекти на отхвърляне или изключване от вътрегрупови взаимодействия.

В психологията социалното изключване, т.е. остракизмът се свързва с различни феномени, особено в резултативен аспект - отблъскване на личността и насочването ѝ към агресивни прояви, дори към радикални действия. Кузмова предлага относително широк модел, при който има възможност за изследване на някои личностни особености, емоционални състояния като настроения, готовността на субекта да се кооперира и др.

Социалното изключване е едно от тежките предизвикателства за човека, в чиито най-дълбоки потребности стои тази от принадлежност, от социална идентичност и приетост в дадено общество или група. В този смисъл значимостта на изследваната проблематика в теоретичен и научно-практичен план и на изследването е висока, доколкото са обхванати процеси на вътрегрупово взаимодействие и на субектови преживявания, а и двата типа феномени имат роля за ефективността на

личностната и групова реализация при различни възрастови групи и сфери на учене или професия.

Дисертационният труд е развит в 144 страници, а в 19 стр. са представени използваните 195 литературни източника. Структурата обхваща четири глави, като в първите две са представени теоретико-концептуални идеи в сферата на остракизма и теории, изследвания по проблематиката на вземането на решения. Трета глава изчерпателно представя всички експерименти, проведени за целите на изследователските задачи. Четвърта е посветена на дискусия върху резултатите, изводи и обобщения. Дисертацията е написана на английски език и освен това, в нея ясно е изявена високата научна компетентност на Кузмова в дискутираната тематика.

Теоретичната част е сравнително кратка, но представя широка панорама от изследвания и идеи в обхванатите проблемни полета. Не би могло да се каже, че е очертан и изведен ясен теоретичен модел или по-точно, докторантът не се придържа към определени теоретични подходи, но са засегнати както съвременни парадигми, така и класически теории като Теория за социалната идентичност на Тажфел, Теория за социалния обмен на Тибо и Кели и др.

В интересен многопластов дизайн, разгърнат в 4 експериментални процедури и включващ комбинации от Prisoner's dilemma game със Cyberball са използвани и тестови методики, скали за измерване настроението преди и след участие в игрите, както и въпросници за личностни характеристики. Особено внимание се отделя на личностната ориентация към действие и модераторните ѝ ефекти при негативно настроение върху изключването. Основната хипотеза на дисертанта е относно връзката на остракизма с последваща по-висока степен на кооперативност по време на участието в експерименталните игрови ситуации.

В резултатите от изследването не се откриват значими различия в поведението на групи от включени и от изключени участници. Същевременно резултатите насочват към потвърждаване на общата хипотеза, а именно че лошото настроение след манипулация на изключване се свързва с повече кооперативност, но това не очертава ясно влиянието на остракизма в тази насока, което лежи в основната хипотеза.

Бележките и предложенията ми са по посока на следното:

- Не е достатъчна предварителната обосновка на издигнатата обща хипотеза. Необходимо е да се базира на повече емпирични и теоретични обстоятелства.

- Би било полезно да се потърсят аналози на експерименталните ситуации или да се сравнят данните с изследвания в реални житейски случаи. Въпросът ми е до каква степен получените резултати и ефекти в експерименталните игрови комбинации могат да съответстват, да се пренасят върху реални ситуации? Всъщност това е продължение на собствения въпрос на докторанта - дали наистина е “измерено влияние на остракизм или на друг социален опит”.

- Във връзка с предишната бележка биха могли да се организират групови ситуации, напр. сред студентите с поставени реални задачи за решение в дискусия или други състезателни ситуации, при които социалното изключване да се проиграе и да се измерват настроение и готовност/отказ за кооперация. Така ще се допълнят и изяснят резултатите от експериментите, тъй като при игровите ситуации осъзнаването за временността им и тяхното провеждане извън всекидневен социален контекст, предполага нестабилни и вариращи резултати.

Приноси: приемам очертаните приноси в теоретичен, емпиричен и методологичен план. Действително дисертацията подпомага развитието на познанието в дискутираната проблемна сфера като разширява включваните изследвани личностни феномени, раздвижва експериментаторската схема чрез комбиниране на игрови ситуации,

включване на нови адаптирани скали и въпросници. Бих добавила и самият факт на добре и ясно проведени и представени в труда експериментални ситуации, както и статистическите методи, използвани релевантно на целите и задачите на дисертацията и представени изчерпателно коректно, в т.ч. и визуално в труда.

Докторантът има пет публикации по темата на дисертацията си, като 2 са самостоятелни, 3 - в съавторство. Статиите са предимно в сборници от научни конференции, а една е в сп. Психологични изследвания. Препоръката ми е Кузмова да насочи свои публикации в международни научни списания, /в т.ч. в индексирани и реферирани, с импакт фактор/.

В заключение, независимо от бележките ми и на основата на качествата и стойността на представения дисертационен труд, както и на приносите му, предлагам убедено на уважаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен “доктор” на Гургана Кузмова.

16.10.2019

проф. Йоланда Зографова